

LUUMÄEN SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA

1. Ympäristökasvatuksen tarkoitus ja tavoitteet
2. Ympäristökasvatussuunnitelma
3. Ympäristökasvatuksen toteuttaminen
4. Ympäristökasvatus eri työmuodoissa
 - 4.1. Lapsityö
 - 4.2. Varhaisnuorisotyö
 - 4.3. Nuorisotyö- rippikoulutyö- koulutyö
 - 4.4. Aikuistyö
 - 4.5. Diakonia
 - 4.6. Lähetystyö
 - 4.7. Musiikkityö
 - 4.8. Jumalanpalveluselämä
5. Muun organisaation ympäristökasvatus
6. Seuranta, arvointi ja ympäristökasvatuksen jatkuvuus
7. Vinkkejä ympäristökasvatukseen
8. Lähteet ja linkkejä ympäristökasvatukseen

Hyväksytty taloudellisen jaoston kokouksessa 25.2.2014 § 16.

1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kirkon ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Jumala asetti ihmisen elämänyhteyteen luomakunnan kanssa. Ihmiselle on annettu kyky viljellä ja varjella sitä maailmaa, josta hän itse on osana.

Raamatun mukaan ihmisen osa on olla syvästi kiitollinen kolmiyhteiselle Jumalalle kaikista hänen maallisista ja ikuisista lahjoistaan. Toinen osamme on pitää huolta näistä lahjoista, joita Jumala meille luomakunnassaan lahjoittaa. Raamattu kertoo monin sanoin siitä, miten huonosti olemme tehtävässämme onnistuneet, mutta se voi kuitenkin toimia meillä myös muutosvoiman lähteenä. Raamatusta voimme ammentaa yhä uudestaan voimaa vastuullisempaan kristillisyyteen myös ympäristöasioissa.

Kristillisen ympäristökasvatuksen tulee painottaa ihmisen vastuullisuutta Jumalan edessä, luonnon suojelua ja elinympäristön vaalimista. Vuonna 2008 hyväksyttiin Kirkon ilmasto-ohjelma: Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Se on koko kirkkoa ohjaava ympäristöpoliittinen kannanotto, joka sisältää suosituksia yksittäisille ihmisille, seurakunnille, kirkon keskushallinnolle sekä koko suomalaiselle yhteiskunnalle ympäristöystävällisemmän elämäntavan pohtimiseksi ja toteuttamiseksi.

Seurakunnan ympäristökasvatus voi olla ihmisen luontosuhteen pohdintaa käskyjen valossa, elintapojen miettimistä Raamatun opetusten näkökulmasta, oikeudenmukaisuuden ja jakamisen opettelua sekä henkisen hyvinvoinnin etsimistä luonnon kauneuden ja pyhyiden kokemuksesta. Ympäristökasvatukseen tulee kuulua myös konkreettiset teot läpäisyperiaatteella kaikissa seurakunnan työmuodoissa.

Luumäen seurakunnassa jokainen työmuoto on vastuussa ympäristökasvatuksesta. Talous-, kiinteistö- ja virastopalvelut voivat edistää ympäristötietoisuutta työyhteisössä ja sen rutiineissa. Aikuis-, jumalanpalvelus-, lähetys-, diakonia-, nuoriso- ja lapsityö toiminnallisina yksikköinä voivat herättää laajemminkin seurakuntalaisia miettimään elinympäristömme muutoksia ja omien elintapojemme vaikutuksia luonnon tilaan.

2. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA

Ympäristödiplomin edellyttämä ympäristökasvatussuunnitelma on Luumäen seurakunnan laatima toimenpideohjelma, joka antaa konkreettisen työkalun ympäristökasvatuksen toteuttamiselle seurakunnassa niin eri työmuodoissa kuin yhteisissä toiminnoissa.

3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Ympäristökasvatuksen tulee olla sekä tiedon välittämistä että konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Pienilläkin teoilla on merkitystä ja jokainen voi omalta osaltaan ja omalla panoksellaan toteuttaa ympäristökasvatusta.

Ympäristökasvatuksen tavoitteita:

1. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana luontoa, ympäröivää ihmisyhteisöä ja yhteiskuntaa.
2. Tuetaan ilon ja innostuksen kokemista luonnossa.
3. Tuetaan tietoisuuden muodostumista olemassa olevista ympäristöongelmista.
4. Tuetaan luottamuksen syntymistä omiin ja yleisiin vaikutusmahdollisuuksiin.
5. Opitaan ympäristövastuullisempia ja kestävämpiä toimintamalleja sekä arvioidaan kriittisesti omia toimintatapoja.

4. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi paitsi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä myös omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä – viljelijöinä ja varjelijoina.

Jotta ympäristökasvatus voisi onnistua, kasvatustyötä tekevän on itse sisäistettävä asian tärkeys. Ympäristökasvatus kun on paljolti esimerkkinä olemista. Myös käsitykset ympäristön kannalta parhaista ratkaisuksista muuttuvat tiedon lisääntymisen myötä, joten ympäristökasvattajan on kyettävä muuttamaan omia käsityksiään, kun tieto muuttuu.

4.1. LAPSITYÖ

Varhaislapsuus on merkityksellinen myös arvojen ja elämäntavan oppimisen kannalta. Ympäristökasvatuksessa tulee huomioida lapselle ominaiset tavat toimia ja oppia. Pieni lapsi kokee ympäröivän maailman aistien kautta haistaen, maistaen ja koskettaen. Siksi kasvatuksessa tulee huomioida tiedon jakamisen lisäksi myös myönteisten tunteiden tukeminen luontoa kohtaan.

Lapselle tulisi antaa jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollisuus oppia mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittavan elämisen malli. Lapsen tulee oppia arvostamaan omaa elinympäristöään, saada mahdollisuus tutustua oman lähiympäristönsä luontoon sekä oppia uskomaan omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Lapsityön tavoitteet ympäristökasvatuksessa:

- lapsityössä ympäristökasvatus on luonteva ja tärkeä osa toimintaa
- kerhokohtaisia hyviä käytäntöjä jatketaan (luontoretket, lajittelu, askartelumateriaalien uusiokäyttö)
- roskien lajittelua pyritään entisestään tehostamaan
- paperinkulutusta vähennetään toimistotyössä sekä työntekijöiden välisessä tiedonsiirrossa

Konkreettiset toimintatavat lapsityössä:

- lähiympäristön luontoon tutustuminen eri vuodenaikoina, esim. pienet luontoretket, hartausretket luonnossa, lintujen talviruokintaan osallistuminen
- roskien lajittelu kerhopisteissä: bio-, seka- ja paperijätteelle omat astiansa. Kertyvän lasi- ja metallijätteen ohjaajat huolehtivat asianmukaisesti keräysastioihin, sillä kerhotiloissa ei ole mahdollista pitää useampia keräysastioita.
- vaatteiden, lelujen ja kirjojen kierrätyspäivät perhekerhoissa
- askartelussa käytetään kierrätysmateriaaleja: viili- yms. purkit väri- ja liima-astioiksi, puiset lankarullat, wc-paperihylsyt, lastenruokapurkit, jäätelötikut, tilkut, tapettikirjat yms. otetaan käyttöön ja etsitään uusia ideoita niiden hyödyntämiseksi. Käytämme jonkin verran myös luonnonmateriaaleja askartelussa esim. oksat, kävyt, kivet, havunneulaset, pihlajanmarjat.
- käsipyyhepaperien käytön vähentäminen, käsipyyherullajärjestelmä otettu käyttöön Taavetin kerhotiloissa
- huomion kiinnittäminen veden kulutukseen sekä valojen sammuttamiseen tiloista, joissa ei oleskella
- kertakäyttöastioista luopuminen perhekerhoissa

- luomu- ja Reilun kaupan tuotteiden sekä lähituotteiden käyttäminen aina, kun se on mahdollista.

4.2. VARHAISNUORISOTYÖ

Varhaisnuorisotyössä ympäristökasvatuksen tavoitteena on, että lapset ja nuoret saavat myönteisiä kokemuksia luonnosta vuorovaikutuksessa sen kanssa ja että he oppivat miten lähiluontoa ja asuinympäristöä voidaan vaalia ja suojella. Tavoitteena on myös saada lapset ja nuoret ymmärtämään, että ympäristöä suojeleva elämäntapa on arvokas ja sen voi jokainen oppia.

Konkreettiset toimintatavat varhaisnuorisotyössä:

- jätteiden kierrätys mahdollisimman tarkkaan
- kertakäyttöastioiden käytön vähentäminen
- kierrätysmateriaalien käyttö askartelussa
- tuotteita hankittaessa pyritään valitsemaan ympäristömerkittyjä tuotteita
- luomu- ja reilun kaupan tuotteiden käytön lisääminen
- leiritoiminnassa pyritään kokeilemaan yhden kasvisruokapäivän toteuttamista

4.3. NUORISO-, RIPPIKOULU- JA KOULUTYÖ

Tavoitteena nuoriso-, rippikoulu- ja koulutyössä on, että nuori oppii arvostamaan ja vaalimaan luomakunnan monimuotoisuutta sekä ymmärtämään sen, että luonnolla ei ole vain käyttöarvoa vaan myös itseisarvo, joka perustuu Jumalan luomistyöhön ja vaikutukseen koko luomakunnassa. Pyrimme toimimaan niin, että nuori oppii ymmärtämään kristillisen uskon käsityksen luonnon pyhydestä ja koskemattomuudesta.

Konkreettiset toimintatavat nuoriso-, rippikoulu- ja koulutyössä

- jätteiden kierrätys mahdollisimman tarkkaan
- kertakäyttöastioiden käytön vähentäminen
- rippikouluissa käsitellään luonnon suojelemista Jumalan luomistyön yhteydessä ja rippikoululeirit järjestetään ympäristöissä, joissa pystytään hyödyntämään luontoa ja konkreettisesti miettimään, miten luontoa tulee kohdella
- ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttäminen
- valaistuksen käyttö tiloissa vain tarvittaessa
- leiritoiminnassa pyritään kokeilemaan yhden kasvisruokapäivän toteuttamista
- luomu- ja reilun kaupan tuotteiden käytön lisääminen
- tulostaminen ympäristöystävällisesti

4.4. AIKUISTYÖ

Aikuistyössä ympäristökasvatuksen tavoitteena on saada meidät kaikki ymmärtämään ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä, saada myös aikuiset mukaan viljelemään ja varjelemaan Jumalan luomaa maailmaa ja toimimaan ympäristövastuullisesti. Seurakuntalaisia kannustetaan kohtuulliseen elämäntapaan sekä omastaan jakamiseen niin lähellä kuin kaukanakin olevien lähimmäisten hyväksi.

Konkreettisia toimintatapoja aikuistyössä:

- ihminen luomakunnan viljelijänä ja varjelijana esillä joissakin raamattuopetustuokioissa
- kylvön siunaus
- maakirkot
- haravointi- ja muut talkoot ympäristön hyväksi
- tarjoiluja järjestettäessä pyritään käyttämään luomu- ja reilun kaupan tuotteita
- hiljaisuuden illat seurakuntakeskuksessa ja leirikeskuksessa

4.5. DIAKONIATYÖ

Diakoniatyön parissa toimii hyvin monimuotoinen joukko ihmisiä niin iän, toimintakyvyn kuin tarpeiden osalta. Kasvatustyössä on löydettävä kullekin ryhmälle sopivat menetelmät ja keinot. Aikuisten kohdalla on usein kyse vanhan jättämisestä ja uuden ajatusmallin omaksumisesta.

Tiedon jakamisen lisäksi tarjoamme mahdollisuuksia osallistua yhteiseen tekemiseen ja rohkaistamme seurakuntalaisia luottamaan omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa.

Diakoniatyön tavoitteet ympäristökasvatuksessa:

- ympäristökasvatus on luonteva ja tärkeä osa toimintaa
- hyviä käytäntöjä jatketaan (mm. tavaroiden kierrätys ja materiaalien uusiokäyttö)
- kehitetään uusia tapoja toimia yhdessä

Konkreettiset toimintatavat diakoniatyössä:

- tilaisuuksien tarjoiluja varten leivotaan itse ja käytetään Reilun kaupan tuotteita ja suomalaisia tuotteita. Osallistujille myös kerrotaan, mitä käytetään ja miksi.
- roskien lajitteluun ohjataan kaikessa toiminnassa: työhuoneissa on paperi- ja sekajäteroskakorit, keittiöstä löytyvät muut keräysastiat.
- työhuoneissa olevissa tulostimissa käytetään soveltuvin osin paperia, joista toinen puoli on jo käytetty, samoin muistipaperina.
- kierrätysmateriaaleista ja luonnonmateriaaleista valmistetaan tuotteita diakoniamyyjäisiin ja lahjatavaroita diakoniatyön tarpeisiin
- pienryhmätilan koristelussa käytetään myös luonnonmateriaaleja
- EU-ruokakassit on vaihdettu kestokasseihin. Rasiat pyydetään palauttamaan ja niitä voi myös lahjoittaa diakoniatyölle.

4.6. LÄHETYSTYÖ

Lähetystyössä ympäristökasvatuksen tavoitteena on seurakuntalaisten käsitys oman toiminnan ja kristillisen uskon merkityksestä kansainvälisen ja maailmanlaajuisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa. Pyrimme siihen, että jokainen iloitsisi ja olisi kiitollinen Jumalan luoman maailman monimuotoisuudesta, oppisi tuntemaan erilaisia kulttuureita ja olisi vuorovaikutuksessa eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Tavoitteenamme on myös se, että seurakuntalaiset olisivat valmiita jakamaan omastaan ja toimimaan kaukaisten lähimmäistemme hyväksi.

Konkreettiset toimintatavat lähetystyössä:

- jätteiden kierrättäminen
- kertakäyttöastioiden käytöstä luopuminen
- reilun kaupan ja luomutuotteiden käyttö
- lähetysnäyttelyt ja lähetystyöntekijöiden vierailut
- nimikkolähettelyön tukeminen ja siitä tiedottaminen
- ruoan siunaaminen ja siitä kiittäminen yhteisissä kokoontumisissa
- myyjäisissä ja arpajaisissa käytetään mahdollisimman paljon kierrätys- ja lahjoitusmateriaaleista tehtyjä tuotteita

4.7. MUSIIKKITYÖ

Musiikki toimii ilmaisun ja tunteiden väylänä eri ikäkausina. Siksi musiikkia voidaan käyttää luontevana välineenä ympäristökasvatuksessa. Musiikin avulla voidaan luoda elämyksiä ja oppia ymmärtämään luontosuhdettamme.

Konkreettiset toimintatavat musiikkityössä:

- laulujen avulla voidaan opettaa lapsille asioita luonnosta
- varhaisnuorisotyössä ja rippikoulussa voidaan käsitellä luomakuntaamme musiikillisin keinoin
- luontoaiheiset virsien käyttö luomakunta-aiheisissa jumalanpalveluksissa, esim. kylvön siunaaminen
- musiikkia käytetään runsaasti vanhustyössä mieltä virkistävänä elementtinä

4.8. JUMALANPALVELUSELÄMÄ

Jotta seurakunta olisi uskottava kertoessaan ihmisen tehtävästä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana, on sen oltava esimerkillinen myös omissa toimissaan. Se tarkoittaa myös sitä, että seurakunnan työntekijöiden on näytettävä omalla esimerkillään konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Seurakunnan vuotuisessa toiminnassa tullaan ottamaan luonto ja ympäristö sekä sen suojele entistä enemmän huomioon.

Konkreettisia toimintatapoja jumalanpalveluselämässä:

- Kylvösunnuntai (2.sunnuntai ennen paastonaikaa)
- Leipäsunnuntai (4. paastonajan sunnuntai)
- Kylvön siunaus yhteistyössä maaseutuväen kanssa
- maakirkot kesäaikaan ympäri seurakuntaa
- hautausmaahartaudet jouluaattona
- luontoaiheisten virsien käyttö
- kirkkokahveja järjestettäessä pyritään käyttämään luomu- ja reilun kaupan tuotteita

5. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS

Henkilökunnan ympäristökasvatusta on kaikki henkilöstölle annettu ympäristöohjeistus mm. ohjeet lajitteluun ja kierrätykseen, ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttö, energian säästö (veden ja sähkönkulutus) sekä järjestetyt ympäristötapahtumat. Myös sosiaalisesta kestävästä kehityksestä (työhyvinvointi) huolehtiminen on osa ympäristökasvatusta.

Toimistotyössä pyritään ympäristönäkökohdat huomioimaan mahdollisuuksien mukaan mm. tulostuksissa, sähköisen viestinnän lisäämisessä, energian kulutuksessa, uusiotuotteiden käytössä, tulostimien ja tietokoneiden sammuttamisessa yöajaksi.

Seurakuntamestari on saanut oman koulutuksensa liittyen mm. hautausmaiden ja kiinteistöjen ympäristöstävälliseen hoitoon ja kierrätykseen.

6. SEURANTA, ARVIOINTI JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUS

Seurakunnan ympäristökasvatuksen toiminnalliset tavoitteet tulee luoda sellaisiksi, että niistä tulee luonteva osa seurakunnan toimintaa. Uuden aloittaminen voi alussa edellyttää erityistä panostamista ja aiheuttaa ehkä muutosvastaraintaakin, mutta vuosien saatossa se muotoutuu vakinaiseksi käytännöksi. Ympäristökasvatus tulee nähdä pieninä askelina ja vähittäisenä kehityksenä, kaiken ei tarvitse – eikä voikaan – tapahtua heti. Ympäristökasvatussuunnitelmaan ja seurakunnan ympäristöohjelmaan kirjattuja tavoitteita seurataan ja niiden toteutumista arvioidaan vuosittain toimintakertomuksia laadittaessa.

7. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

- hiljaisuuden paikan rakentaminen Osviitan leirikeskukseen
- luonnonmateriaalien käyttö askarteluun soveltuvin tavoin
- luontoretken tai vaelluksen järjestäminen, hartaushetki tms. jollakin Luumäen kunnan alueella olevista laavuista
- luontopolut leirien ohjelmaan
- kierrätyksen tehostaminen ja mahdollistaminen kaikissa seurakunnan toiminnoissa
- hautausmaataalkoot ja siivoustalkoot Osviitassa
- lelujen, kirjojen ja vaatteiden kierrätyspäivä (esim. perhekerhot)
- lahjoitus- ja kierrätysmateriaalien käyttö Nauha ja nappi-piirissä ja Jurvalan rätkkessä, jotka tekevät tuotteita myyjäis- ym. tarpeisiin
- paperinkäytön vähentäminen, uusiopaperin käyttäminen, tulostukset mahdollisuuksien mukaan kaksipuoleisina
- käsipaperien vaihtaminen käsipyyherullajärjestelmiin
- reilun kaupan ja luomutuotteiden käytön lisääminen, kasvisruokavaihtoehtoja tarjottaville lounaille
- eettinen kuluttaminen ”Mistä voisin luopua ja millä perusteella valitsen ostokseni” – teema käsittelyn joissakin kerhoissa/ piireissä tms.

LÄHTEET JA LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, Suomen ev.lut kirkko

Heinolan seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma 2009

Pieksämäen seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma

Luumäen seurakunnan ympäristöohjelma diplomin hakua varten 2013

Jäteopas, Etelä-Karjalan jätehuolto Oy

Ympäristöpassi- materiaali www.ymparistopassi.fi

Ekonistin käsikirja. toim. Heli Pruuki LK-kirjat/ Lasten Keskus, 2009 (seurakunnalla oma)

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma, Suomen ev.lut kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2008:1 Helsinki: Kirkkohallitus 2008

Pihkala, Panu: Luonto ja Raamattu, Kristillisen ympäristökasvatuksen juurilla.
LK-kirjat/ Lasten Keskus 2010 (seurakunnalla oma)

Parikka-Nihti, Mari: Pieniä puroja - Kasvua kohti kestävää kehitystä
Lasten Keskus 2011 (seurakunnalla oma)

Ympäristöystävällisiä tapahtumia:

- Earth Hour (www.earthhour.fi), maaliskuussa
- Autoton päivä, syyskuussa
- Älä osta mitään – päivä, marraskuussa
- Roska päivässä
- Reilun kaupan viikko, lokakuussa
- Ekopaasto, www.ekopaasto.fi